

Publikacije hrvatskih iseljenika u Australiji i Novome Zelandu: od bibliografije do bibliometrije

Barbarić, Ana; Hebrang Grgić, Ivana

Source / Izvornik: **Miroslav Tuđman i paradigma znanja, 2023, 177 - 188**

Book chapter / Poglavlje u knjizi

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:451365>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-05**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

INSTITUT DRUŠTVENIH ZNANOSTI IVO PILAR

Biblioteka **Zbornici**
— Knjiga 61 —

MIROSLAV TUĐMAN I PARADIGMA ZNANJA

Biblioteka **Zbornici**

— K n j i g a 6 1 —

Nakladnik

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Zagreb, Marulićev trg 19/1
tel.: 01 4886 800, faks: 01 4828 296, www.pilar.hr

Za nakladnika

Prof. dr. sc. Željko Holjevac

Urednici

Željko Holjevac, Nives Mikelić Preradović, Gordan Akrap, Ivo Lučić

Sunakladnici

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Udruga sv. Jurja

Izvršna urednica

Mirjana Paić-Jurinić

Recenzenti

Dr. sc. Przemysław Gasztold
Dr. sc. Mario Jareb
Prof. dr. sc. Radovan Vrana

Lektura

Ivana Jović

Korektura

Ružica Vrbanić

Grafička priprema

Tibor i partner d.o.o.

Grafički urednik

Nenad B. Kunštek

Oblikovanje korica

Zlatko Rebernjak

Tisak

Agencija za komercijalnu djelatnost d.o.o.

ISBN 978-953-8404-14-6

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice
u Zagrebu pod brojem 001174497.

Knjiga je objavljena uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

Copyright © 2023. – Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

MIROSLAV TUĐMAN I PARADIGMA ZNANJA

Uredili

Željko Holjevac – Nives Mikelić Preradović –
Gordan Akrap – Ivo Lučić

INSTITUT DRUŠTVENIH ZNANOŠTI IVO **PILAR**
FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
UDRUGA SV. JURJA

Zagreb, 2023.

PUBLIKACIJE HRVATSKIH ISELJENIKA U AUSTRALIJI I NOVOME ZELANDU: OD BIBLIOGRAFIJE DO BIBLIOMETRIJE

Ana BARBARIĆ
Ivana HEBRANG GRGIĆ

Uvod

Projekt Hrvatski iseljenički tisak izvodi se na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 2018. godine, iako su pripreme za projekt započele još 2017. godine. Temeljni cilj Projekta zamišljen je ambiciozno te podrazumijeva dugogodišnje i kontinuirano bavljenje tematikom hrvatskoga iseljeničkog tiska. Naime, polazište Projekta je plan da se na jednom mrežnom mjestu, javno dostupnom, popišu, kao i bibliografski opišu, sve publikacije hrvatskih iseljenika. Naravno, to podrazumijeva i određeni skup kriterija za odabir, o čemu će se nešto više reći u kasnijim odjeljcima ovoga rada. Projekt je pokrenut u polju informacijskih i komunikacijskih znanosti jer knjižnice, posebice nacionalne, imaju zadatak čuvati i skrbiti se o cjelokupnoj nacionalnoj knjižničnoj zbirci određenog naroda. Nacionalne knjižnice to rade i kroz jednu od svojih temeljenih djelatnosti, bibliografsku djelatnost, a putem instituta *obveznog primjerka*. Prema Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (2019), Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (u daljnjem tekstu NSK), kao nacionalno bibliografsko središte, objavljuje nacionalnu bibliografiju kao primateljica, uz druge depozitne knjižnice, obveznog primjerka publikacija objavljenih na području Republike Hrvatske. Iako u NSK-u postoje kontinuirani napor u pribavljanju publikacija hrvatskih iseljenika što se vidi po postojanju *Zbirke inozemne Croatice*, ne postoji zakonska obveza dostavljanja publikacija objavljenih u inozemstvu, a vezanih uz Hrvate, u hrvatsko bibliografsko središte. Slično je sa zakonskim rješenjima i u drugim zemljama, tako da je briga o iseljeničkim publikacijama jedna od najizazovnijih zadaća svake nacionalne knjižnice. Na Projektu Hrvatski iseljenički tisak toj se problematici pristupilo na ponešto drugačiji način. Naglasak nije na nabavi publikacija, iako ni to nije isključeno, već na njihovu popisivanju (i bibliografskom opisivanju), neovisno o mjestu gdje se građa (knjige i serijske publikacije) nalazi. To upravo omogućuje bibliografija kao vrsta informacijskog pomagala. Za razliku od knjižničnog kataloga koji je

mjesno usmjeren te opisuje primjerak ili primjerke dostupne u nekoj knjižnici (u slučaju digitalne građe, primjerke kojima knjižnica osigurava pristup), bibliografija opisuje jedinicu građe kao predstavnika cijele naklade. Kako na Projektu HIT ne postoji obveza nabave građe (a nacionalne bibliografije izrađuju se na temelju dostavljenih obveznih primjeraka), to je osiguralo veće izgleda za izradbu što potpunijih bibliografija. Naravno, ne isključuje se mogućnost da i same knjižnice, kao ustanove, izrađuju takve bibliografije, no u Hrvatskoj to nije učestalo.

Geografsko područje Australije i Novoga Zelanda odabrano je kao polazišno područje iz više razloga. Iako je nesumnjivo riječ o dijelu svijeta jako udaljenom od Hrvatske, što stvara i određene poteškoće pri planiranju i izvođenju terenskih istraživanja, postojali su određeni uspostavljeni kontakti sa znanstvenicima iz tog dijela svijeta, posebice sa Sveučilišta Macquarie (*Macquarie University*) iz Sydneyja te Sveučilišta Victoria iz Wellingtona (*Victoria University of Wellington*) koji su sada i vanjski suradnici na projektu. Zatim, u mnogobrojnim izvorima bilo je dokumentirano da u tim zemljama postoje hrvatske iseljeničke zajednice duge tradicije, već i sa šestom generacijom osoba hrvatskoga podrijetla. U tom smislu bilo je neobično važno što prije provesti, barem jedan dio, terenskih istraživanja jer postoji opravdana bojazan da će protokom vremena govornika hrvatskoga jezika u Australiji i Novome Zelandu biti sve manje, a time i sve manje prigoda da se „otkriju” publikacije koje je moguće uključiti u bibliografije, a koje nisu pohranjene u knjižnicama ili arhivima, bilo u Hrvatskoj bilo u Australiji ili Novome Zelandu. Zbog toga je iznimno važan dio projekta uspostavljanje i stalno njegovanje suradnje s hrvatskim iseljenicima u Australiji i Novome Zelandu bez kojeg digitalizacijski aspekt projekta ne bi bilo moguće ostvariti. Naime, iako se sama digitalizacija publikacija obavlja u suradnji s knjižnicama, posebice u suradnji s NSK-om, nužan preduvjet digitalizacije publikacija jest potpisivanje odgovarajućih ugovora s autorima ili nasljednicima autorskog prava. Autorsko pravo u Hrvatskoj, kao i u velikome broju zemalja, traje za života autora i 70 godina nakon njegove smrti. Osiguravanje takvih ugovora jedan je od zadataka koji se obavljaju u sklopu Projekta HIT zahvaljujući uspostavljenoj suradnji s hrvatskim iseljenicima u Australiji i Novome Zelandu, kako s pojedincima tako i s iseljeničkim klubovima, te konstantnog održavanja kontakata putem društvenih mreža i ostalih suvremenih komunikacijskih kanala.

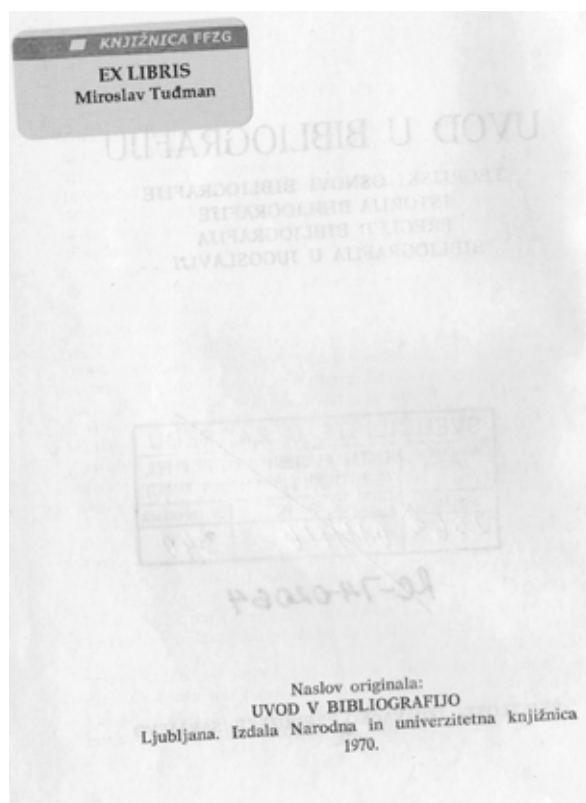
Dodatan razlog zbog kojeg je područje Australije i Novoga Zelanda odabrano kao polazišno u Projektu HIT jest pretpostavka da u navedenim zemljama postoji dovoljno velik broj publikacija hrvatskih iseljenika, ali istodobno ne i iznimno velik (kao u nekim drugim zemljama ili područjima, primjerice u Južnoj Americi ili Sjedinjenim Američkim Državama). To je bilo važno zbog testiranja cjelokupne metodologije znanstvenoistraživačkoga rada na Projektu, a posebice

testiranja metodologije izradbe bibliografija. Iako su se pretpostavke o broju publikacija pokazale opravdanima, tijekom rada na Projektu „otvorile” su se mnogobrojne istraživačke teme, što je rezultiralo time da se nakladnička djelatnost Hrvata u Australiji i Novome Zelandu izučava već petu godinu, a potrebno je obaviti i još neke, bilo bi poželjno terenske, uvide i istraživanja. Projekt je zamišljen kako bi, općenito, znanstvenicima iz društvenog ili humanističkog područja, a i široj javnosti, uz pomoć izrađenih bibliografija i digitaliziranih publikacija poslužio kao svojevrsno infrastrukturno polazište za daljnja izučavanja hrvatskog iseljeničtva, odnosno upoznavanje s povijesti, jezikom, običajima i današnjim prilikama hrvatskih iseljenika u različitim dijelovima svijeta. Projekt uključuje i znanstvena istraživanja nakladničke djelatnosti u navedenim zemljama. U ishodu Projekta HIT tako pripada, može se reći, već niz znanstvenih ili stručnih radova, kao i izlaganja na znanstvenim i stručnim skupovima na temu hrvatskoga iseljeničkog tiska u Australiji i/ili Novome Zelandu. Svi doprinosi te vrste zabilježeni su i Hrvatskoj znanstvenoj bibliografiji (Projekt Hrvatski iseljenički tisak, 2022). U smislu objavljenih radova najznačajniji je doprinos svakako knjiga *Ni s kućom ni bez kuće: nakladnička djelatnost Hrvata u Novome Zelandu* (Hebrang Grgić, Barbarić (2021)). Zbog manjeg broja publikacija novozelandskih Hrvata u odnosu na australske Hrvate, cjelokupnu nakladničku djelatnost, uključujući komunikaciju na društvenim mrežama, bilo je moguće prikazati i analizirati u jednoj knjizi. Za razliku od toga pojedine teme vezane uz nakladničku djelatnost australskih Hrvata, posebice one koji se odnose na cenzuru hrvatskih novina objavljenih 1930-ih u Australiji (Hebrang Grgić (2022a)) te na hrvatske novine objavljene u Novome Južnome Walesu (Hebrang Grgić (2022b)), obrađene su u zasebnim člancima.

Metodološki aspekti izradbe bibliografija

Bibliografija, u najširem značenju, predstavlja popis jedinica knjižnične građe uređen prema nekome kriteriju bez obzira na mjesto gdje se te jedinice građe nalaze. Janez Logar uči nas da sam izraz *bibliografija* ujedno označava i znanost o teorijskim i metodičkim osnovama rada bibliografa (Logar (1973), 14). Zanimljivo je istaknuti u kontekstu povoda priređivanja ovog zbornika radova, a to je odavanje počasti profesoru Miroslavu Tuđmanu, da knjiga Janeza Logara *Uvod u bibliografiju* iz fonda Knjižnice Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu nosi upravo njegov *ex libris* što je vidljivo iz Slike 1.

U sklopu Projekta HIT su za sada izrađene četiri bibliografije, dvije za područje Australije, a dvije za područje Novoga Zelanda. Odlučeno je da bibliografije okupljaju jednu vrstu građe, prema definicijama građe iz *ISBD-a: Međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa* (2014), važećega međunarodnoga standarda za

Slika 1. Ex libris Miroslava Tuđmana na poledini glavnog naslovnog lista knjige Janeza Logara *Uvod u bibliografiju*

bibliografski opis knjižnične građe. Tako je za svako područje izrađena bibliografija knjiga te bibliografija serijskih publikacija odnosno novina i časopisa. U bibliografije serijskih publikacija uključeni su i listovi i letci ako su objavljeni s namjerom kontinuiranog izlaženja. To je bila važna odluka jer takve publikacije Hrvata u Australiji i Novome Zelandu objavljuju su u malom broju primjeraka, početkom 20. stoljeća ili u razdoblju između dvaju svjetskih ratova, a neke nisu uopće sačuvane ili su sačuvani tek pojedini brojevi. Potkraj svibnja 2022. *Bibliografija novina i časopisa: Australija* sadržavala je 103 zapisa, dok je *Bibliografijom knjiga: Australija* obuhvaćeno 290 zapisa. U istom razdoblju *Bibliografija novina i časopisa: Novi Zeland* broji 16 zapisa, dok *Bibliografija knjiga: Novi Zeland* obuhvaća 180 zapisa. Bibliografije nisu otisnute jer se na njima kontinuirano radi, tako da se postojeći zapisi doraduju, a zapisi novootkrivenih i novoobjavljenih publikacija, zasad isključivo knjiga, nadodaju. Bibliografije su dostupne na mrežnim stranicama Projekta Hrvatski iseljenički tisak, na kojima je moguće i pratiti napredak

rada na Projektu putem objava i javno dostupnih izvještaja, doznati najosnovnije o sedam odabranih novina Hrvata koje su izlazile u Australiji i Novome Zelandu, pristupiti nekim digitaliziranim publikacijama te dobiti uvid u odabrane izvore o Hrvatima u Australiji i Novom Zelandu (HIT – Hrvatski iseljenički tisak, 2022). Bibliografije su izrađene u knjižničnom softveru otvorenoga koda *Koha*, čime se na projektu podupiru načela otvorene znanosti. Uporabu softvera, bez dodatnih financijskih ulaganja, omogućila je Knjižnica Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu čiji sistemski knjižničari susretljivo pružaju i nužnu tehničku potporu izradbi bibliografija. Bibliografije su *online* pretražive, a zapisi su izrađeni u formatu za strojnočitljivo katalogiziranje MARC 21 što jamči interoperabilnost spram Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te Nacionalne knjižnice Australije i Nacionalne knjižnice Novoga Zelanda, odnosno preuzimanje pronađenih zapisa publikacija u *online* knjižničnim katalozima tih knjižnica s pomoću protokola Z 39.50. Zanimljivo je još istaknuti da je knjižnični softver otvorenoga koda *Koha*, koji danas razvija međunarodna *Koha*-zajednica, stvoren upravo na Novome Zelandu, a da riječ *koha* na maorskom jeziku znači poklon.

Po obilježju retrospektivnosti odnosno kumulativnosti, izrađene bibliografije serijskih publikacija razlikuju se od bibliografija knjiga. Vezano uz to, moguće je komentirati i načela odabira građe za bibliografije sa stajališta sveobuhvatnosti, pri čemu se također razlikuju bibliografije serijskih publikacija od onih za knjige. Dakle, u bibliografijama serijskih publikacija uključeni su zapisi o svim novinama i časopisima (te listovima i letcima kontinuiranog izlaženja) koje su pokrenuli, uređivali i/ili izdavali Hrvati ili hrvatske organizacije u Australiji i Novome Zelandu u razdoblju od dolaska prvih useljenika u 19. stoljeću do današnjih dana, s namjerom da se bibliografije kontinuirano nadopunjavaju novim naslovima (Hebrang Grgić, Barbarić (2019), 34). Može se zaključiti da su te dvije bibliografije regionalne te da teže sveobuhvatno prikazati građu. Iako kumulativnost nije isključena, bibliografije serijskih publikacija zasad se pokazuju kao retrospektivne. Na Novome Zelandu je 14 od 16 popisanih i opisanih serijskih publikacija prestalo izlaziti, izlaze tek dva biltena, i to u elektroničkom obliku. Ako bi se pokrenula neka nova serijska publikacija novozelandskih Hrvata, *Bibliografija novina i časopisa: Novi Zeland* poprimila bi obilježje kumulativnosti, no to trenutačno nije slučaj. Od 103 serijske publikacije iz *Bibliografije novina i časopisa: Australija*, 83 ih je prestalo izlaziti dok se za 20 naslova objavljuju novi brojevi s većom ili manjom učestalosti izlaženja. No kako se novi naslovi serijskih publikacija ne pojavljuju te je broj od 103 zapisa stabilan od 2019., može se zaključiti da je i ta bibliografija, načelno, retrospektivna.

Drukčije je s bibliografijama knjiga. Prvo, kriteriji za odabir građe prošireni su te ne obuhvaćaju samo publikacije objavljene u Australiji i Novome Zelandu,

iako je takvih najviše. Bibliografije knjiga uključuju zapise o svim publikacijama koje su objavili australski i novozelandski Hrvati neovisno o mjestu izdavanja odnosno o sjedištu nakladnika. Također su uključeni zapisi o knjigama koje se bave temom australskih i novozelandskih Hrvata bez obzira na podrijetlo autora kao i na mjesto izdavanja. Obuhvaćene su i autorske i uredničke knjige što pridonosi povećavanju broja naslova uključenih u bibliografije. Nisu obuhvaćene antologije, zbornici radova, hrestomatije, čitanke i slične kompilacije, koje na razini analitičke obradbe knjižnične građe sadržavaju poneki tekst australskih i novozelandskih Hrvata odnosno tekstove o njima. Zbog tako razrađenih kriterija bibliografije knjiga nisu retrospektivne već kumulativne, što znači da se nadopunjavaju novim naslovima jer knjige osoba hrvatskoga podrijetla i dalje izlaze, kako u Australiji tako i u Novome Zelandu, a temom hrvatskoga iseljeničtva bave se mnogobrojni stručnjaci i u Hrvatskoj i u inozemstvu. Stalno ažuriranje bibliografija, pogotovo onih za knjige, dodatno podupire odluku da se one ne otisnu već da budu dostupne u *online* pretraživom obliku na mrežnim stranicama Projekta. Putem (tiskane) knjige *Ni s kućom ni bez kuće: nakladnička djelatnost Hrvata u Novome Zelandu* bibliografijama se može pristupiti skeniranjem odgovarajućih kodova za brzi pristup (Ibid., str. 301), tako da su informacije o bibliografijama, uz pomoć suvremene tehnologije, ugrađene i u neke tiskane tekstove.

Izradbi bibliografija u okviru Projekta HIT prethodila je izradba preliminarnih popisa. Do njih se došlo pretraživanjem *online* dostupnih kataloga hrvatskih, australskih i novozelandskih knjižnica. Kada je riječ o Hrvatskoj, riječ je ponajprije o katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu zbog postojanja *Zbirke inozemne Croaticae* koja se bavi prikupljanjem iseljeničkog tiska. Kao službena godina utemeljenja zbirke navedena je 2007. iako njezini začetci sežu u 1988. godinu. S obzirom na navedene godine kada se građa počela prikupljati, teško da se može očekivati cjelovitost zbirke. Tu je naravno i pitanje dostavljanja iseljeničke građe u NSK. Publikacije hrvatskih iseljenika objavljene izvan Hrvatske ne podliježu institutu hrvatskoga obveznog primjerka, iako ta mogućnost postoji te bi bilo i više nego poželjno da se inozemni nakladnici, koji objavljuju građu vezanu uz Hrvate i Hrvatsku, njome koriste. Pitanje je jesu li hrvatski iseljenici ili njihovi nakladnici s time upoznati, te može li se bez uspostavljanja odgovarajuće suradnje to od njih i očekivati.

Pregledani su i katalogi nacionalnih knjižnica Australije i Novoga Zelanda koje, također obje, prikupljaju obvezni primjerak. Tu je pronađeno više građe nego pretraživanjima kataloga hrvatskih knjižnica, no ne može se reći da je i u tim izvorima sve sustavno popisano. Osobito su u smislu identifikacije zahtjevne publikacije koje uopće nisu sačuvane jer su otisnute u vrlo malom broju primjerkara, a često su objavljivane i u vlastitoj nakladi potkraj 19. stoljeća odnosno

početkom 20. stoljeća. Uz to, nakladnici koji su objavljivali publikacije hrvatskih iseljenika često nisu niti bili upoznati s institutom obveznog primjerka te nisu dostavljali građu nacionalnim knjižnicama u Australiji i Novome Zelandu. Dodatni je problem prepoznavanje autora hrvatskoga podrijetla, posebice suvremenih, čiji su predci stigli u prvim migrantskim valovima u Australiju i Novi Zeland, zbog njihove uspješne integracije u navedena društva. To onda uključuje i istraživanje promjena oblika osobnih imena i prezimena, kao i promjena samih prezimena, posebice kod autorica.

Zbog svega navedenoga kvalitetno istraživanje povijesti i sadašnjosti nakladničke djelatnosti Hrvata u Australiji i Novome Zelandu nije bilo moguće provesti bez rada na terenu. Terenskim istraživanjima pronađeni su primjerci publikacija koje su se smatrale izgubljenima te se stvorila mreža kontakata s hrvatskim iseljenicima koja se i dalje održava i širi komunikacijom putem interneta, porukama elektroničke pošte i društvenim mrežama. Ti kontakti omogućuju da se informacije o novoobjavljenim knjigama doznaju odmah, te se u 2022. dogodilo da su zapisi o takvim knjigama objavljenima u Novome Zelandu uključeni u *Bibliografiju knjiga: Novi Zeland* prije nego u *online* katalog novozelandske nacionalne knjižnice (u katalogu NSK zasad ih nema). Može se zaključiti da je, uz sva mrežno dostupna informacijsko-bibliografska pomagala, izravna komunikacija s hrvatskim iseljenicima nezamjenjiva.

Od bibliografije do bibliometrije

U okviru Projekta HIT objavljeno je više radova s rezultatima istraživanja nakladničke djelatnosti Hrvata u Australiji i Novome Zelandu, no ta tema nije ni izbliza iscrpljena. Izrađene bibliografije nude potencijal za daljnja istraživanja, kako u okviru Projekta tako i kao moguće polazište drugim zainteresiranim znanstvenicima. Kako su zapisi u bibliografijama izrađeni u formatu MARC 21, oni obuhvaćaju propisani broj elemenata razine bibliografskog opisa, koji ne predstavljaju samo osnovni skup potreban za identifikaciju jedinice građe već u određenoj mjeri i opisuju temeljem njezinih formalnih značajki (elemenata navedenih na samoj građi u skladu s nakladničkom tradicijom nekog doba i područja). U bloku 0-- formata MARC 21, dosljedno su uneseni kodovi koje rabi međunarodna kataložna zajednica, a popise koje održava i ažurira Kongresna knjižnica u Washingtonu. Takvi kodovi omogućavaju da se na *online* sučelju bibliografije automatski iz samog zapisa generiraju određeni podatci poput podatka o formatu ili mediju publikacije, podatka o jeziku te podatka o tome je li publikacija sadržajem književno djelo ili nije, te ako je književno djelo, koje je vrste. Naravno, zapisi sadržavaju i uobičajene podatke o autorima i/ili urednicima, naslovima, podnaslovima, podatke o izdanju, ako takvi postoje, zatim podatke o mjestu

izdanja, nakladniku i godini izdanja. U slučaju publikacija objavljenih u vlastitoj nakladi pridodani su i podatci o mjestu tiskanja te tiskari (koji su, doduše, vidljivi samo u prikazu zapisa u formatu MARC 21, što je jedna od značajki sučelja sustava *Koba* kakav se rabi u Knjižnici Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu). Za knjige su još tu i podatci o opsegu odnosno broju stranica te, u slučaju ilustriranih knjiga, osnovni podatci o vrstama ilustracija, kao i podatci o visini hrpta. Također, za knjige obuhvaćeni su podatci o nakladničkim nizovima ako knjiga pripada nekom nakladničkom nizu, te o numeraciji ako je knjiga unutar takva nakladničkog niza numerirana. Za serijske publikacije navedena je godina početka izlaženja te godina prestanka izlaženja ako je serijska publikacija prestala izlaziti. Te godine nisu u svim izrađenim zapisima navedene jer nisu utvrđene, što također ostavlja prostor za nova istraživanja, pa su navedene sukladno bibliografskim pravilima približnog određivanja godine. Blok 0-- sadržava i uobičajene jedinstvene identifikatore za knjige odnosno serijske publikacije koji su prisutni od sedamdesetih godina 20. stoljeća, odnosno ISBN-ove ili ISSN-ove (ovisno o vrsti građe). U bloku 5-- formata MARC 21 izrađene su napomene, kako za knjige tako i za serijske publikacije.

Ovisno o dostupnim informacijama, u pojedinim zapisima izrađeno je više napomena, a u pojedinim zapisima manje. Zbog toga se izrađene bibliografije ne mogu u potpunosti okarakterizirati kao anotirane, iako se tome teži, te nije isključeno da će se zapisi, sukladno novim spoznajama, posebice prikupljeni-

From distant villages : (Record no. 424)	
[view plain]	
000-LEADER	
fixed length control field	01477nam a22003017a 4500
003 - CONTROL NUMBER IDENTIFIER	
control field	OST
005 - DATE AND TIME OF LATEST TRANSACTION	
control field	20220126110144.0
007 - PHYSICAL DESCRIPTION FIXED FIELD--GENERAL INFORMATION	
fixed length control field	ta
008 - FIXED-LENGTH DATA ELEMENTS--GENERAL INFORMATION	
fixed length control field	210507b s2008 nz a 00j 0 eng d
020 ## - INTERNATIONAL STANDARD BOOK NUMBER	
International Standard Book Number	9780473130299
040 ## - CATALOGING SOURCE	
Original cataloging agency	HR-ZAFF
Language of cataloging	hrv
Transcribing agency	HR-ZAFF
Description conventions	lsbd
...	ppiak
041 ## - LANGUAGE CODE	
Language code of text/sound track or separate title	eng
044 ## - COUNTRY OF PUBLISHING/PRODUCING ENTITY CODE	
MARC country code	nz
100 ## - MAIN ENTRY--PERSONAL NAME	
Relator code	aut
Personal name	jelicich, Stephen A.
Relator term	autor
9 (RLIN)	693
Fuller form of name	jelicich, Stephen Albert

Slika 2. Dio zapisa u formatu MARC 21 za knjigu *From distant villages: the lives and times of Croatian settlers in New Zealand: 1858 – 1958* autora Stephena A. Jelichica

245 ## - TITLE STATEMENT	
Title	Croatian studies review :
Remainder of title	journal and bulletin of the Croatia Studies Centre /
Statement of responsibility, etc.	Croatian Studies Centre, [Macquarie University - Sydney, Australia's innovative University] ; [editor Luka L. Budak].
246 31 - VARYING FORM OF TITLE	
Title proper/short title	Časopis za hrvatske studije
Date or sequential designation	vol.11(2015)-
260 ## - PUBLICATION, DISTRIBUTION, ETC.	
Place of publication, distribution, etc.	Sydney :
Name of publisher, distributor, etc.	Centre for Croatian Studies, [Macquarie University].
Date of publication, distribution, etc.	1997- .
300 ## - PHYSICAL DESCRIPTION	
Extent	sv. :
Dimensions	25 cm.
310 ## - CURRENT PUBLICATION FREQUENCY	
Current publication frequency	Godinje.
321 ## - FORMER PUBLICATION FREQUENCY	
Former publication frequency	Dvogodinjne.
Dates of former publication frequency	1997 ; vol.2(2002/2003)- .
362 ## - DATES OF PUBLICATION AND/OR SEQUENTIAL DESIGNATION	
Dates of publication and/or sequential designation	1997 ; vol.2(2002/2003)- .
500 ## - GENERAL NOTE	
General note	Ustanove u kojima se publikacija čuva: NSK (Zatvoreno spremište, signatura IC 235.574), skupni fond 1997;vol.2(2002/2003),5(2008),7(2011),9(2013)-13(2017)- . ANL: (Main Reading Room, signatura Nq 947 BUL), no. 1 (1997)-{no. 2 (2002/2003)} v. 7-12 (2011 - 2016).
546 ## - LANGUAGE NOTE	
Language note	Tekst na hrvatskom i na engleskom jeziku.

Slika 3. Dio zapisa u formatu MARC 21 za serijsku publikaciju *Croatian Studies Review*

ma putem terenskih istraživanja, nadopunjavati. Na takvu značajku bibliografija utjecala je metodologija same izradbe, gdje se tek dio građe obradio *de visu* (tj. s knjigom ili brojevima serijske publikacije „u ruci” ili neposrednim uvidom u građu), a veći dio građe opisan je posredno, uvidom u druga bibliografsko-informacijska pomagala, ponajprije *online* kataloge odgovarajućih nacionalnih knjižnica. Dio zapisa je sukladno načelu ponovne uporabe podataka, koje, pak, omogućuje načelo interoperabilnosti, preuzet iz takvih kataloga te ujednačen prema razini bibliografskog opisa, uspostavljenoga za izrađene bibliografije. U takvo što sigurno spada i podatak o ustanovama gdje se opisivana publikacija čuva. Iako bibliografija, po svojoj definiciji, nije mjesno usmjerena, odnosno ne daje podatke o tome gdje se opisana jedinica građe čuva, u izrađenim bibliografijama se i po tom pitanju željelo barem djelomično izaći u susret zainteresiranim korisnicima. Opravdanje za takav postupak pronađeno je na sučeljima nekih *online* nacionalnih bibliografija, posebice hrvatske i britanske, koje nude poveznice iz zapisa u bibliografiji na jednake takve zapise u katalogu, koji pak daje informaciju o smještaju takve građe (a ponekad i o dostupnosti) u konkretnom fondu, u ovim slučajevima nacionalnih, knjižnica. Takvim se kriterijem vodilo i pri izradbi bibliografija na Projektu HIT. U slobodno oblikovanim napomenama navedeni su podatci o smještaju publikacija u fondovima i odgovarajućim zbirka australijske, hrvatske ili novozelandske nacionalne knjižnice. Navedeni su također podatci o smještaju građe u fondu Knjižnice Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, za publikacije koje su nabavljene izravno iz sredstava Projekta te u Hrvatskoj nisu dostupne ni u jednoj drugoj knjižnici. Naravno, za neke publikacije, posebice

The screenshot shows the Koha library catalog interface. At the top, there is a search bar with 'Library catalog' selected and a 'Go' button. Below the search bar, the page title is 'Bratska sloga / [urednik Antun Bulat] : [pomoćnik [urednika] Matthew Ferri]'. The material type is 'Continuing resource', language is 'Croatian, English', and publisher is '[Auckland] : [Antun Bulat] : 1899-1899'. The record includes a list of holdings (0), title notes, and comments (0). The main text area contains the following information:

Prema uvodnom tekstu god. 1, br. 1(1899) urednik Antun Bulat; u god. 1, br. 2 navodi se Matthew Ferri kao Bulatov pomoćnik. God. 1, br. 1(1899) 500 primjeraka poslano u Hrvatsku i 200 u druge zemlje. Tekst je pretežno na hrvatskom jeziku; jedan do dva kraća teksta u svakom broju te neki oglasi na engleskom jeziku. Prema Book [and] print in New Zealand : a guide to print culture in Aotearoa / edited by Penny Griffith, Ross Harvey, Keith Masten. Wellington : Victoria University Press, cop. 1997. ISBN 0-86473-331-3, primjerke posjeduju Alexander Turnbull Library, National Library of New Zealand (mikrofilm barcode 32222000723507; usak NLNZ ALMA 99927623502836) i Stephen A. Jelich. Ostavljena S. Jelichova čuva se u arhivu Dalmatinskog kulturnog društva u Aucklandu. Prvi broj Bratske sloge dostupan je na <https://hit.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2018/12/BratskaSloga-1-4.pdf>. Drugi broj Bratske sloge dostupan je na <https://hit.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2018/12/BratskaSloga-5-8.pdf>. Tekst na hrvatskom i na engleskom jeziku.

Slika 4. Zapis serijske publikacije *Bratska sloga* s vidljivim napomenama

The screenshot shows the Koha library catalog interface. At the top, there is a search bar with 'Library catalog' selected and a 'Go' button. Below the search bar, the page title is 'Awanui : town of the big river / Kaye Dragicevich'. The author is 'Dragicevich, Kaye [autorka]'. The material type is 'Text', language is 'English', and publisher is 'Awanui, N. Z. : Willow Creek Press, 2011'. The record includes a list of holdings (0), title notes, and comments (0). The main text area contains the following information:

Om. nasl.: Awanui : 1850-1950. Na spor. nasl. str. podnasl.: Big river, gateway to the Far North. Ustanova u kojoj se publikacija čuva: NLNZ, Wellington (signatura L 993.13 DRA 2011), Alexander Turnbull Library (barcode 74444000107245).

Slika 5. Zapis knjige *Awanui: town of the big river* autorice Kaye Dragicevich s vidljivim napomenama

serijske, koje se čuvaju isključivo u nekim drugim vrstama knjižnica poput gradskih (narodnih), navedeni su podaci o smještaju odnosno signaturama iz fondova tih knjižnica. Općenito izrađenim napomenama u *online* bibliografijama u sustavu *Koha* kakav se rabi u Knjižnici Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu može se pristupiti tako da se odabere kategorija *napomene (notes)*, nakon „otvaranja” pojedinog zapisa u punom prikazu, jer prikaz napomena nije uključen

u prikaz u obliku popisa kojem se pristupa u prvome koraku korištenja bibliografija, a koji je opsegom sažet te sadržava najkarakterističnije bibliografske podatke potrebne za identifikaciju publikacije.

Ukratko predstavljeni i opisani bibliografski elementi izrađenih bibliografija omogućavaju daljnja bibliometrijska istraživanja nakladničke djelatnosti Hrvata u Australiji i Novome Zelandu. Dio je bibliometrijskih istraživanja nakladničke djelatnosti novozelandskih Hrvata već obavljen, a rezultati su objavljeni u knjizi *Ni s kućom ni bez kuće: nakladnička djelatnost Hrvata u Novome Zelandu* (Ibid.). Ponovljeno bibliometrijsko istraživanje, posebice knjiga novozelandskih Hrvata na temelju ažurirane i nadopunjene *Bibliografije knjiga: Novi Zeland*, provedeno je u 2022. godini, a rezultati će biti objavljeni u novom, nadolazećem, engleskom izdanju navedenoga djela. Planiraju se i bibliometrijska istraživanja nakladničke djelatnosti Hrvata u Australiji kojih će rezultati biti predstavljeni zainteresiranoj javnosti uobičajenim kanalima znanstvene komunikacije.

Umjesto zaključka

Istraživanje nakladničke djelatnosti hrvatskoga iseljeničtva je iznimno složeno i može mu se pristupiti na različite načine. Za veće iskorake bilo bi potrebno dugo vremensko razdoblje te vrlo visoka razina suradnje među različitim hrvatskim ustanovama, kao i njihova suradnja s hrvatskim iseljeničkim zajednicama diljem svijeta. Projekt HIT predstavlja određeni doprinos u tom smjeru te pokazuje koliko se toga može učiniti u sklopu jednog znanstvenoistraživačkog projekta na visokoškolskoj ustanovi. Doprinosi se mogu sagledati na tri razine. Infrastrukturnu razinu predstavljaju izrađene *online* bibliografije, kao i sve one koje se tek planiraju izraditi, a koje će također biti javno dostupne na mreži te pretražive. Sljedeća razina bi, svakako, bile digitalizirane publikacije kojih je u svibnju 2022. godine bilo 20, a kojih bi digitalizacija bila nemoguća bez suradnje s hrvatskim iseljeničkim zajednicama u Australiji i Novome Zelandu, kao i s australskim, hrvatskim i novozelandskim knjižnicama koje kao baštinske ustanove čuvaju takvu građu. Digitalizirane publikacije dostupne su na mrežnim stranicama Projekta HIT kao i u virtualnim zbirka suradničkih knjižnica (posebice NSK). Najnoviji doprinos Projekta HIT, kad je riječ o vidljivosti i pristupačnosti digitaliziranih publikacija, uspostavljanje je digitalnoga tematskog repozitorija Hrvatski iseljenički tisak (2022) u sklopu Digitalnih akademskih arhiva i repozitorija (Dabar) u svibnju 2022. godine. Intencija je u repozitoriju pohranjivati i neke druge vrste građe osim objavljenih publikacija koje su nakladnički proizvodi, dakle, i rukopisnu građu, kao i arhivsko gradivo, pa i zvučne zapise, kako bi se još cjelovitije moglo pristupiti svem zabilježenom znanju vezanom uz hrvatske iseljenike, ali o tome više u nekim budućim radovima. Time se dolazi i do treće razine doprinosa

Projekta HIT, a to su sama istraživanja nakladničke djelatnosti hrvatskih iseljenika čiji se rezultati priopćavaju znanstvenoj i stručnoj javnosti, ali i svima koje zanima ta tema, putem objavljenih znanstvenih i stručnih radova te izlaganjima na znanstvenim i stručnim skupovima.

Literatura

- Hebrang Grgić, I. (2022a). Hrvatske novine u Australiji početkom 1930-ih godina: načini provođenja i izbjegavanja cenzure. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 1 (65), 273-298 (doi:10.30754/vbh.65.1.940).
- Hebrang Grgić, I., Barbarić, A. (2019). Metodologija prikupljanja podataka i izrade retrospektivne bibliografije iseljeničkog tiska. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 1 (62), 29-48 (doi:10.30754/vbh.62.1.744).
- Hebrang Grgić, I. (2022b). Newspapers Published by Croats in New South Wales: From Print Environment to Social Networking Sites. *Journal of the Australian Library and Information Association*, 2 (71), 1-14 (doi:10.1080/24750158.2022.2046385).
- Hebrang Grgić, I., Barbarić, A. (2021). *Ni s kućom ni bez kuće: nakladnička djelatnost Hrvata u Novome Zelandu*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- HIT – Hrvatski iseljenički tisak*. Dostupno na: <https://hit.ffzg.unizg.hr/> (31. 5. 2022.)
- HIT – Hrvatski iseljenički tisak: publikacije hrvatskih iseljenika, publikacije o hrvatskim iseljenicima i druge vrste građe*. Dostupno na: <https://hit.repozitorij.ffzg.unizg.hr/> (1. 6. 2022.)
- ISBD: Međunarodni standardni bibliografski opis* (2014.). Objedinjeno izd. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Logar, J. (1973.). *Uvod u bibliografiju*. Sarajevo: Svjetlost.
- Projekt Hrvatski iseljenički tisak (HIT), Hrvatska znanstvena bibliografija – CROSBI*. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/pretraga?operators=and|9320|text|project-id&report=1> (26. 5. 2022.)
- Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, Narodne novine*, 17/2019, 13. veljače 2019. *Zakon o izmjenama Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, Narodne novine*, 98/2019, 4. listopada 2019. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/2275/Zakon-o-knji%C5%BEnicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti> (24. 5. 2022.)